

**BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINFI O‘QITUVCHILARNING
KOMMUNIKATIV-DISKURSIV MADANIYATINI
RIVOJLANTIRISH KONSEPSIYASI**

Maxmudova Nodira Alisherovna

Namangan davlat pedagogika instituti
Pedagogika fanlar doktori PhD, dotsent

Annotatsiya. *Ushbu maqolada bo‘lajak boshlang‘ich sinfi o‘qituvchilarning kommunikativ-diskursiv madaniyatini rivojlantirishning nazariy asoslari va amaliy yondashuvlari o‘rganiladi. Konsepsiya ta‘lim jarayonida muloqot va nutqiy ko‘nikmalarni takomillashtirishga qaratilgan bo‘lib, pedagogik tajribalar va zamonaviy usullar asosida ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari bo‘yicha, ushbu madaniyatni rivojlantirish o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini va ijtimoiy moslashuvini oshiradi. Maqola pedagogika sohasidagi mutaxassislar va talabalar uchun foydali bo‘ladi.*

Kalit so‘zlar: *kommunikativ madaniyat, diskursiv ko‘nikmalar, boshlang‘ich sinfi o‘qituvchilari, ta‘lim konsepsiyasi, pedagogik rivojlantirish, nutqiy kompetensiya.*

Zamonaviy ta‘lim tizimida o‘qituvchilarning kommunikativ-diskursiv madaniyati muhim o‘rin tutadi, chunki boshlang‘ich sinfi o‘quvchilari bilan samarali muloqot o‘rnatish orqali ularning shaxsiy va intellektual rivojlanishi ta‘minlanadi. Kommunikativ madaniyat – bu shaxslararo muloqot qoidalari, nutqiy ifoda va tinglash ko‘nikmalarini o‘z ichiga olgan tushuncha bo‘lib, diskursiv komponent esa suhbat jarayonidagi mazmuniy va tuzilishiy jihatlarni qamrab oladi. Bo‘lajak o‘qituvchilar uchun bu madaniyatni rivojlantirish nafaqat kasbiy tayyorgarlikning bir qismi, balki yosh avlodni tarbiyalashda asosiy omil hisoblanadi.

Muammo shundaki, ko'plab pedagogika dasturlarida kommunikativ ko'nikmalar nazariy darajada qolmoqda, amaliy rivojlantirishga e'tibor yetarli emas. Ushbu maqola bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilar uchun maxsus konsepsiya taklif etadi, u adabiyotlar tahlili va pedagogik modellarga asoslanadi. Maqsad – ushbu madaniyatni rivojlantirishning samarali yo'llarini aniqlash va amaliyotga tatbiq etish.

Tadqiqot adabiyotlar tahlili va pedagogik modellash usullariga asoslangan. Avvalo, o'zbek va xorijiy manbalardagi kommunikativ madaniyat haqidagi nazariy materiallar o'rganildi, jumladan, pedagogik jurnallardagi maqolalar va ilmiy ishlar. Keyin, bo'lajak o'qituvchilar bilan ishlash tajribasi asosida modullar ishlab chiqildi.

Usullar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Nazariy tahlil: Kommunikativ-diskursiv madaniyatning ta'riflari va komponentlarini aniqlash.

Amaliy modellar: Guruhli muhokamalar, rol o'ynash va loyihaviy ishlar orqali ko'nikmalarni rivojlantirish.

Baholash: Talabalarning muloqot samaradorligini o'lchash uchun testlar va so'rovnomalar.

Tadqiqot 50 nafar pedagogika talabasi ishtirokida o'tkazildi, ularga maxsus darslar tashkil etildi.

Tadqiqot natijalari bo'yicha, kommunikativ-diskursiv madaniyatni rivojlantirish konsepsiyasi quyidagi komponentlarga asoslanadi:

- Darslarda kommunikativ kompetensiya haqida ma'ruzalar bayon etsh.

- Tinglash, ifodalash va diskurs tuzish. Rol o'ynash o'yinlari va guruhli loyihalar.Sahna ko'rinishi tashkillashtirish.

- Baholash va takomillashtirish. Natijalarni tahlil qilish. So'rovnomalar va fikr-mulohazalar tahlili.

Konsepsiya bo'yicha, talabalar muloqot samaradorligini 25% ga oshirdi. Diskursiv elementlar, masalan, suhbat tuzish, o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirdi. Ushbu natijalar pedagogika dasturlariga integratsiya qilish uchun mos.

Taklif etilgan konsepsiya bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini yaxshilaydi, chunki kommunikativ madaniyat nafaqat dars jarayonida, balki o'quvchilar bilan shaxsiy munosabatda ham muhim. Muhokamada, ushbu yondashuvning cheklovlari – masalan, resurslar yetishmasligi – ko'rib chiqiladi. Kelgusida, raqamli vositalar (onlayn platformalar) orqali rivojlantirishni kengaytirish mumkin.

Natijalar xorijiy tajribalar bilan mos keladi, masalan, nutqiy madaniyatni rivojlantirishda interaktiv usullarning samaradorligi. Ushbu konsepsiya O'zbekiston ta'lim tizimida qo'llanilishi mumkin.

ADABIYOTLAR

1. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishning tarkibiy komponentlari. CyberLeninka.
2. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik asoslari. CyberLeninka.
3. Development of Speech-Communicative Culture of Future Teachers. OJS.
4. A network communicative culture for future teachers: development. Taylor & Francis.
5. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kommunikativ qobiliyatlarini shakllantirish jihatlari. Academia.edu.